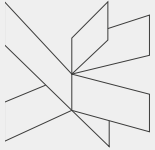

Bring ideas to life
VIA University College

Sproglig praksis i og omkring modersmålsundervisning

En lingvistisk etnografisk undersøgelse

Line Møller Daugaard

VIA University College

*Sprog på kryds og tværs - ECML Kontaktpunkt Danmarks
årlige sprogkonference*

Odense, d. 26. september 2016

PH.D.-AFHANDLING

SPROGLIG PRAKSIS I OG OM
MODERSMÅLSUNDERVISNING
En lingvistisk etnografisk undersøgelse

LINE MØLLER DAUGAARD

Paolo Fumagalli: Mother tongue. 2008.

AARHUS
UNIVERSITET
INSTITUT FOR UDDANNELSE
OG PÆDAGOGIK (DPU)

Nord- og sydsomali
i udkanten af Aarhus

<http://edu.au.dk/forskning/publikationer/phd-afhandlinger/>

PH.D.-AFHANDLING

**SPROGLIG PRAKSIS I OG OM
MODERSMÅLSUNDERVISNING**
En lingvistisk etnografisk undersøgelse

LINE MØLLER DAUGAARD

Paolo Fumagalli: Mother tongue. 2008.

AARHUS
UNIVERSITET
INSTITUT FOR UDDANNELSE
OG PÆDAGOGIK (DPU)

Modersmålsundervisning
som sproglaboratorium

<http://edu.au.dk/forskning/publikationer/phd-afhandlinger/>

modersmålsundervisning substantiv,

fælleskøn

BØJNING -en

Betydninger

1. undervisning i et andet sprog end dansk af danske elever der har dette andet sprog som modersmål, eller hvis forældre har det

Modersmålsundervisning i tyrkisk er blevet tilbudt i folkeskolen siden 1976
denstoredanske.dk2013

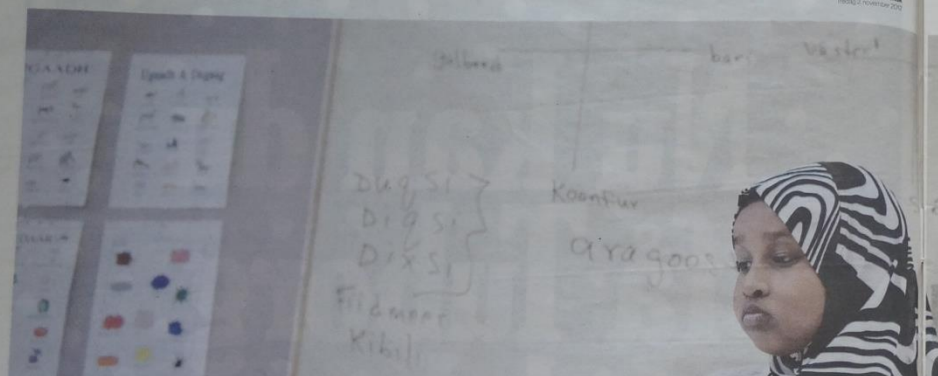
2. undervisning i dansk sprog og litteratur af elever der har dansk som modersmål

SE OGSÅ danskundervisning

Danmark ligger i top, når det gælder modersmålsundervisningens – altså dansktimernes – andel af timerne på grundskoleniveau Akt2000

Modersmålsundervisningens historie i korte træk

- Indføres i den danske folkeskole i 1975
- Siden 2002 en distinktion mellem forskellige modersmål: EU/EØS-sprog og øvrige modersmål
- Lovpligtigt for danske kommuner at tilbyde modersmålsundervisning i EU/EØS-sprog som tysk og italiensk
- Frivilligt for danske kommuner, hvorvidt man vil tilbyde modersmålsundervisning i andre sprog end EU/EØS-sprog
- På landsplan et fald i antallet af børn med adgang til modersmålsundervisning i sprog som arabisk og somali

"... det trolig ikke finnes noe enkeltopnråde i skolen som vekker så sterke følelser og som gir opphav til så mye diskusjon som morsmålsopplæringen for minoritetselever"

(Engen & Kulbrandstad 1998:163)

- Et stort flertal af danskerne mener ikke, at tosprogede børns undervisning i deres modersmål, viser en ny
- Alligevel er regeringen på vej til at genindføre tosproget i skolen

af Marie Christing Sandahl mariesandahl@24timer.dk

Skat Ali, Razal og alle andre tosprogede børn have ret til at blive undervist i tyrkisk, urdu eller et andet modersmålssprog?

Kun

24

Nej, mener 76 procent af danskerne i en meningsmåling foretaget for 24timer af YouGov. I 2002 mistede tosprogede børn deres ret til un-

derservisning i deres modersmål, og står det til et stort flertal af danskerne, skal børnene altså heller ikke i fremtiden tilbydes modersmålsundervisning. Og modstanden illustrerer synet på sproglig mangfoldighed i det danske samfund, mener Berghora Kristjansdottir. Hun

er adjunkt på DPU, Aarhus Universitet, og har forsket i politikken om modersmålsundervisning gennem 30 år. Vi er så overbeviste om, at hvis unge i en ukendt fremtid kan dansk, så er det nok, og vi ser det ikke som en fordel for unge, at de kan mange forskellige sprog, siger hun. Og den holdning hænger sammen med to opfattelser af

den øgede globalisering, mener Berghora Kristjansdottir. På den ene side har vi indset, at vi ikke kan lukke os inde, og vi er meget opmærksomme på konkurrencen fra Østen. Men på den anden side oplever mange globaliseringen som en trussel mod det danske, og så holder man fast i det nationale og vil ikke give afkald på det, forklarer hun.

er blevet tørt, som er grunden til, at holdningen har flyttet sig. Men vi ved fra både udenlandsk forskning og konkrete erfaringer, at det betyder meget for evnen til at lære, at man kender sit eget sprog, og vi mener helt klart, at modersmålsundervisning bør genindføres, siger hun. For i dagens danske folkeskole er de tosprogede dattere stillet end eksempelvis i Sverige, mener hun.

Meget ofte ser vi tosprogede børn med to halve sprog og ikke engang to sprog. Og at kunne et sprog betyder ikke bare noget for børnenes faglige udvikling, men også mulig-

derne for at deltage i et demokratisk samfund. Og jeg tror, at danskerne ville være anderledes, hvis de vidste, hvor lidt der skulle til for at få et samfund, hvor alle kan deltage, siger Dorte Lange. Regeringen er da også fast besluttet på at genindføre en form for modersmålsundervisning, fortæller børne- og undervisningsminister Christine Antorini (S).

Vi vil prioritere det i den forstand, at vi skal bruge de sproglige ressourcer, som tosprogede børn har. Vi skal sætte de sprogkompetencer i spil, så de bliver så dygtige som muligt, siger hun.

Spiltelse Regeringens partier er uenige om undervisning

Regeringspartierne er nok enige om at indføre mere modersmålsundervisning, men internt er der ikke enighed om, hvordan undervisningen skal indrettes.

I regeringsgrundlaget har de tre partier skrevet under på den noget løftige formulering at prioritere modersmålsundervisning. Men i de konkrete forhandlinger, der i øjeblikket foregår i Børne- og Undervisningsministeriet, er partierne ikke nået til enighed endnu.

Så for De Radikale og SF er det vigtigt at få styrket undervisningen i modersmål i folkeskolen. Tidligere uddannelsesordføreren og nuværende formand for SF, Annette Vilhelmsen, omtalte i august modersmål som "hjerterogret" i Jyllands-Posten og argumenterede for, at modersmålsundervisning skal være en forudsætning for de børn, der ønsker det.

Også De Radikale ville i 2010 genindføre retten til undervisning i modersmål for alle, men i dag vil Børne- og Undervisningsminister Lene Rod

ikke svare på, om det skal være en ret til eller ej. «Som radikal ser jeg selvfølgelig gerne, at satsningen bliver så stor som overbudsbeløbet, men det er jo noget, vi skal blive enige om. Og først og fremmest er det vigtigt, at vi samtidig med prioriteringen af modersmålsundervisningen også får mere forskning, om det, for vi ved for lidt om, hvordan man underviser bedst», siger hun.

Socialdemokraterne er mere lukkede, og modersmålsundervisningen, som den så ud i 1990'erne, bliver ikke genindført, lyder udmeldingen fra Børne- og Undervisningsminister Christine Antorini (S).

Vi vil gerne læse tosprogede børn, så de bliver bedre til ikke bare dansk, men alle sprogkompetencer, de har. Vi har ingen planer om at introducere obligatorisk modersmålsundervisning, men at blive bedre til at anvende de sprog, som de tosprogede børn har, siger Børne- og Undervisningsministeren.

«Man kan ikke lære noget nyt uden at aktivere det, som man kender i forvejen. Det kender vi også fra os selv. Alle har et hverdagsprog, og det skal man bruge til at bygge bro til ny viden om eksempelvis matematik, hvor der bliver brugt et andet sprog og andre begreber.»

Om, hvorfor modersmålsundervisning har gode effekter.

Eksperten Børn lærer bedre med modersmålet i orden

Et tosproget barn har nemmere ved at lære både dansk, men også matematik og engelsk, hvis barnet får undervisning i sit modersmål.

Det er konklusionen fra Anne Holmen, der er professor på Københavns Universitet og ekspert i tosprogede børn. En daglige resultatet viser, at veltilrettelagt modersmålsundervisning giver gode effekter. Men det er vigtigt, at undervisningen er af god kvalitet og passer ind i skolesystemet. Der er mange ting, der præger børns resultater i skolen, men det er en faktor, der har stor betydning for, hvordan minoriteter ikke måler effektivt på den enkelte elev.

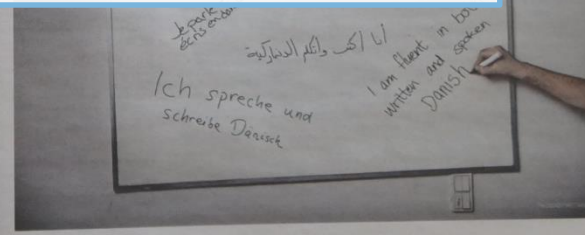
Fordi modersmålsundervisningen opbygger i Danmark end de faglige til at udbyde modersmålsundervisning. Det styrker eksempelvis børnenes identitetsbevidsthed, de møder rollemodeller, og forældrene føler sig inddraget i skolesystemet. Det under resultaterne, forklarer Anne Holmen.

Derfor lyder professorens opfordring til politikerne klart: Vi har en forholdsvis dyr folkeskole, og hvis vi gerne vil have alle børn med, er det et oplagt sted at sætte ind, siger Anne Holmen.

Københavns Kommune var en af de få kommuner, der fortsatte med modersmålsundervisningen efter 2002, hvor den ikke var lovkraft om at udbyde undervisningen. I dag er ordningen frivillig, og lidt over en fjerdedel af kommunens tosprogede børn får undervisning i modersmål, fortæller Mikala Jørgensen, der er konstitueret kontorchef i Børne- og Ungdomsforvaltningen. Erfaringerne er gode, selv om kommunen ikke måler effektivt på den enkelte elev.

Men der er også mange andre gode grunde end de faglige til at udbyde modersmålsundervisning. Det styrker eksempelvis børnenes identitetsbevidsthed, de møder rollemodeller, og forældrene føler sig inddraget i skolesystemet. Det under resultaterne, forklarer Anne Holmen.

Derfor lyder professorens opfordring til politikerne klart: Vi har en forholdsvis dyr folkeskole, og hvis vi gerne vil have alle børn med, er det et oplagt sted at sætte ind, siger Anne Holmen.

Dansk forskning i modersmålsundervisning

- Sparsom
- Ofte kvantitativt orienterede undersøgelser af effekt af deltagelse i modersmålsundervisning på læsetests på dansk
- Policy- og curriculumanalyser

Figur 2.1 Effekter af indsatserne samlet set og opdelt på et- og tosprogede elever

af en	(1) Almen sprogfordæle	(2) Ekstra dansk	Forskel (2)-(1)	Forskel (3)-(1)	Forskel (4)-(1)	Forskel (2)-(3)
efly.	Modelværdi	Std. afly.	Modelværdi	Std. afly.	Modelværdi	Std. afly.
0.95	-0.14	0.94	-0.18	1.07	0.13	0.10
0.17	0.27	0.16	0.31	0.20	0.02	-0.02
0.49	0.49	0.49	-0.01	-0.02	-0.01	-0.01
0.45	11.19	0.42	11.18	0.44	-0.02	-0.02
0.24	0.24	0.27	0.04	0.02	0.05	0.03
0.93	1.32	0.94	1.46	1.18	-0.18*	-0.16
902.42	3,472.59	587.03	3,474.01	583.55	-6.19	39.18
					40.59	24.41

2.08	2.86	2.08	2.56	2.08	-0.18	-0.06	-0.18	-0.13
1.72	1.85	1.89	1.86	1.72	-0.07	-0.03	-0.02	-0.04
2.25	2.21	2.36	2.19	2.36	0.16	0.31	0.22	0.23
1.92	2.53	1.89	2.49	1.78	0.00	-0.10	-0.14	-0.08
	7.51	1.68	7.44	1.79	-0.27	-0.18	-0.25	-0.22*
		1.63	10.04	1.47	-0.08	0.11	-0.10	-0.03

0.27	0.74	0.05	0.35
0.07	0.37	0.03	
	0.01	-0.01	-0.02

Bekendtgørelse om folkeskolens modersmålsundervisning fra medlemsstater i Den Europæiske Union, fra land omfattet af aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, samt fra Færøerne og Grønland

I medfør af § 5, stk. 7, og § 30 a i lov om folkeskolen, jf. lovbekendtgørelse nr. 730 af 21. juni 2002, fastsættes:

§ 1. Denne bekendtgørelse finder anvendelse for undervisningspligtige børn, som forældre eller anden person, der er statsborger i en anden medlemsstat i Den Europæiske Union eller i en stat i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde. Herudover finder bekendtgørelsen tilsvarende anvendelse for undervisningspligtige børn, i hvis hjem færøsk eller grønlandsk benyttes som talesprog.

Fælles Mål 2009
Modersmålsundervisning
Fagkøjt 46

Modersmålsundervisning
i arabisk, dari, pashto, somali
og tyrkisk som et led i
skolens curriculum

DAG KLOKKEN	MAN	TIRS.	ONS.	TORS.	FRE.
8:15 - 9:00	DANSK	NATUR/TEKNIK	DANSK	MAT.	DANSK
9:00 - 9:45	KRISTENDOM	NATUR/TEKNIK	DANSK	ENGELSK	DANSK
10:15 - 11:00	DANSK	MAT.	BIL.	DANSK	DANSK BIBLIOTEK
11:00 - 11:45	MAT.	MAT.	BIL.	DANSK	MUSIK
12:15 - 13:00	IDRÆT	DANSK	MAT.	DANSK	KLASSEHØDET
13:00 - 13:45 FREDAG. 13:15 - 14:00	IDRÆT	DANSK	LEKTIER	MAT.	
14:15 - 15:45 FREDAG: 14:00 - 14:45	AKTIVITETER				

Modersmålsundervisning
i arabisk, dari, pashto, somali
og tyrkisk som et led i
skolens curriculum

Modersmålsundervisning i 2. klasse

26 børn i alderen 8-9 år

18 af 26 børn i klassen går til modersmålsundervisning:

BØRN	MODERSMÅLSUNDERVISNING
Abir, Saidah, Said, Salma, Yasmin	Arabisk
Ayesha, Gulnar, Mehran, Sanaz, Shabana	Dari
Jamal, Khandan, Maiwand, Sarban	Pashto
(ingen børn)	Tyrkisk
Abdullahi, Ayaan, Faruq, Iman, Khalida	Somali
Luiza, Nabila, Rafael, Raoul, Sabrina, Souad, Viktoria	(ingen modersmålsundervisning)

En lingvistisk etnografisk undersøgelse af sprogundervisning på tværs af skolens sprogcurriculum

- **Deltagende observation i sprogundervisningsklasserummet**
 - Modersmålsundervisning i arabisk, dari, pashto og somali i 2. klasse
 - Dansk og engelsk i 2. klasse
- **Interviews:**
 - Foto-eliciterede gruppeinterviews med børn i 2. klasse (video)
 - Interviews med modersmålslærere (audio)
 - Gruppeinterview med skoleledelse (audio)

Vignetter

1.1 Jeg har ingenting i skolen

[fra feltnoter]

Emal, der underviser i modersmålsundervisning i dari og pashto, kommer for at give Shabana og Ayesha en kort besked om deres daritimer samme eftermiddag. Da han er gået, siger Abir, at hun ikke skal have arabisk mere i 4. klasse. "Arabisk er kun til 3.", siger hun – hun ved ikke hvorfor. Ayesha og Shabana fortæller, at "afghansk går helt op til 5.". De synes, Abir er heldig. Abir siger, at hun altså også har koran lørdag og søndag. Nabila siger med et skuldertræk og et smil "Jeg har ingenting i skolen". Sabrina stemmer i: "Jeg har heller ikke noget". Nabila fortæller, at hun har en dag, hvor hun ikke har noget. Efter en kort pause fortæller hun dog, at hun har en dag, hvor hun har noget. Abir siger, at hun heller ikke har noget. Nabila siger: Det havde hun. Nu er damen stillet op til skolen. Abir siger, at hun taler pakistansk og læser koran med os.

Metalingvistiske episoder

Udskrifter af interaktion

11.4 Boorash

[udskrift af videooptagelse]

1 Idle: weli waxaan taaganahay quraac joogha quraac kujirnaa quraac
2 quraac quraac quraac wax ku saabsan quraac bes kun quraac Khalida
3 maxaa lacunaa su baxii
4 说 vi snakker stadig om morgenmad vi taler om morgenmad emnet er
5 morgenmad morgenmad morgenmad morgenmad kun morgenmad noget der
6 hører til morgenmad Khalida hvad spiser man om morgenen
7 Khalida: boorash
8 说 havregrød
9 Idle: boorash! a[h
10 说 havregrød ja
11 Abdullahi: [ʃboɔ:ra boora booraʃ ((syngende))
12 ((Idle går til tavlen for at skrive boorash))
13 Abdullahi: ʃI can (be) no boora booraʃ ((syngende))
14 ((Abdullahi laver siddende dansebevægelser og kaster håndtegn))
15 Abdullahi: ʃwoodash wooda wooda wannabe:(me)ʃ ((syngende))
16 e[h h ((fniser))
17 Abdi: [h hh ((fniser))
18 ((Abdi ser på Abdullahi og smiler))
19 Idle: okay boorash
20 说 havregrød

وړ او پ

Adgangsforhandlinger
Særliggørelse af pashto
Helligholdelse af arab
Skabe rum for engelsk
Indlærergørelse af tale

Min mor, hun siger de 200
hotteste ord, ikke også, de
store ord, de rigtig store ord,
det er pashto og dari. Og så
de små ord, det er engelsk
og de der slags ord
(Sarban)

Metalingvistiske
episoder

Sproglige ressourcer
Sproglig praksis
Sprogideologier

Nord- og sydsomali i udkanten af Aarhus

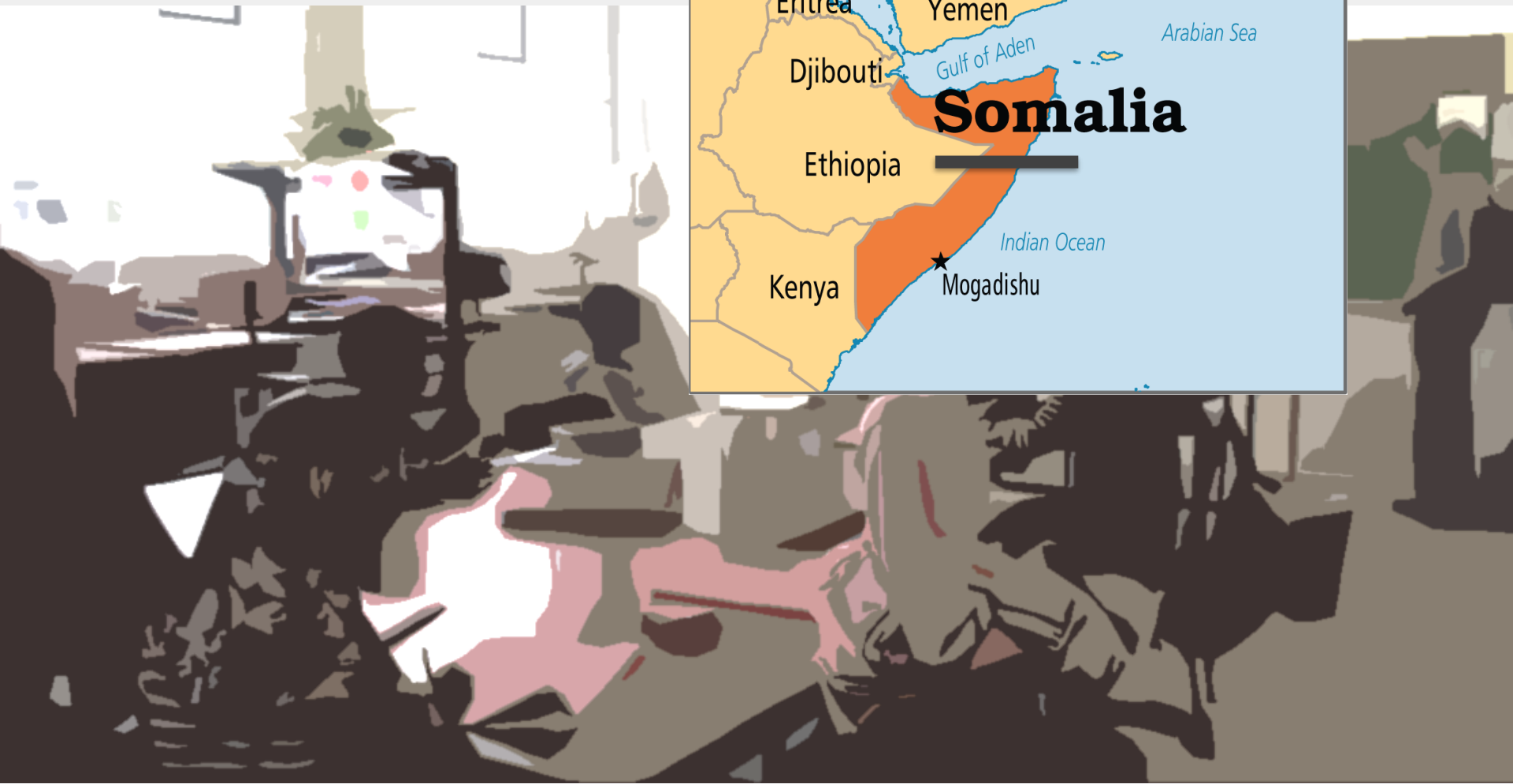
Tal på < nordsomali
sydsomali

1 KOW 	2 LABO 	3 SADDEX 	4 AFAR
5 SHAN 	6 LIX 	7 TODDOBO 	8 SIDDEED
9 SAGAAL 	10 TOBAN 	11 KOW IYO TOBAN 	12 LABBO IYO TOBAN
13 SADDEX IYO TOBAN 	14 AFAR IYO TOBAN 	15 SHAN IYO TOBAN 	16 LIX IYO TOBAN
17 TODDOBO IYO TOBAN 	18 SIDDEED IYO TOBAN 	19 SAGAAL IYO TOBAN 	20 LABAATAN

Sagaal iyo labaaatan eller labaaatan iyo sagaal?

29

	Nordsomali	Sydsomali
Tallets navn	sagaal iyo labaaatan	labaaatan iyo sagaal
Direkte oversættelse	9 og 20	20 og 9
Navngivningsprincip	ettere før tiere	tiere før ettere
Svarer til...	niogetyve (dansk) neunundzwanzig (tysk)	twenty-nine (engelsk) vingt-neuf (fransk) tjugonio (svensk)

Mig, jeg kommer fra syd, fordi jeg laver toban iyo kow, toban iyo laba, så jeg kommer fra syd (Faruq)

	Nordsomali	Sydsomali
Tallets navn	sagaal iyo labaatan	labaatan iyo sagaal
Direkte oversættelse	9 og 20	20 og 9
Navngivningsprincip	ettere før tiere	tiere før ettere

Hvad så med
Cabudwaaq, maxaa
la dhahaa markaa la
joogo Cabudwaaq?
(Ayaan)

	Nordsomali	Sydsomali
Tallets navn	sagaal iyo labaatan	labaatan iyo sagaal
Direkte oversættelse	9 og 20	20 og 9
Navngivningsprincip	ettere før tiere	tiere før ettere

lidle, lidle, lidle, er
jeg fra syd eller
nord eller fra
midten?
(Abdi)

	Nordsomali	Sydsomali
Tallets navn	sagaal iyo labaatan	labaatan iyo sagaal
Direkte oversættelse	9 og 20	20 og 9
Navngivningsprincip	ettere før tiere	tiere før ettere

Nord- og sydsomali i udkanten af Aarhus

- Aktiv udforskning af et globaliseret sociolingvistisk landskab på tværs af tid og rum
- Nuancering og kompleksificering af somali som nationalsproglig størrelse
- Genforhandling af identitet og subjektivitet

Modersmålsundervisning som sproglaboratorium

sproglaboratorium eller **sproglaboratorie** substantiv, intetkøn

BØJNING ..laboratoriet, ..laboratorier, ..laboratorierne

UDTALE -laboratorium: 🗣️ || -laboratorie: 🗣️

Betydninger

lokale udstyret med en båndoptager og hovedtelefon på hver arbejdsplads (i en afskærmet boks) hvor man øver og lærer fremmedsprog ved hjælp af særlige undervisningsprogrammer på bånd, evt. under ledelse af en lærer, der fra sin plads kan komme i kontakt med den enkelte elev eller studerende

Modersmålsundervisning som sproglaboratorium

NATIONALT

På 200 folkeskoler over hele landet vil der blive lavet forsøg med undervisning på to

Folkeskolen får igen tin modersmål

AF Bodil Jensen og Annette Børde
24. januar 2015, 22:30

Regeringen vil bruge 30 mio. kr. på at undersøge, om elever bliver dygtigere, hvis de bruger modersmålet i skolen. Det er hovedet,« mener K. Verdensklasse, siger Skolerådet

»Vi har en stor udfordring, fordi børn med anden etnisk baggrund klarer sig markant dårligere i den danske folkeskole. Men vi mangler systematisk viden om, hvordan de bliver sprogligt og fagligt dygtigere. Vi skal væk fra at synes og tro. Med forsøgsprogrammet får vi rent faktisk at vide, om det virker eller ej,« siger børne- og undervisningsminister Christine Antorini (S), der dog ikke vil genoplive den lovpligtige modersmålsundervisning, som VK-regeringen fik afskaffet i sin første skoleforlig i 2002.

DEL ARTIKLEN

Alle dele
1000

TYRKISK, ARABISK OG DANSK

Forsøgsprogrammet er rettet mod elever i 1. og 4. klasse. De første resultater præsenteres i foråret 2015. Forsøget omfatter 3.500 elever i 4. klasse og 400 elever i 1. klasse.

Forsøgene i 4. klasse gennemføres i skoleåret

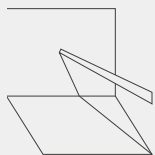
Modersmålsundervisning kommer nu tilbage til folkeskolen efter ti år i skammekrogen. På 200 folkeskoler landet over vil der efter sommerferien kunne høres arabiske og tyrkiske gløser i almindelige timer i dansk, matematik og naturfag. Det storstilede forsøgsprogram, der løber op i knap 30 mio. kr., skal afklare, om eleverne bliver dygtigere til skolens fag, og hvilken form for sproglig støtte der bedst hæver deres faglige niveau.

»Vi har en stor udfordring, fordi børn med anden etnisk baggrund klarer sig markant dårligere i den danske folkeskole. Men vi mangler systematisk viden om, hvordan de bliver sprogligt og fagligt dygtigere. Vi skal væk fra at synes og tro. Med forsøgsprogrammet får vi rent faktisk at vide, om det virker eller ej,« siger børne- og undervisningsminister Christine Antorini (S), der dog ikke vil genoplive den lovpligtige modersmålsundervisning, som VK-regeringen fik afskaffet i sin første skoleforlig i 2002.

HVORDAN virker det?

Tak for opmærksomheden!

lida@via.dk